

---

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:  
- **het wetsvoorstel Aanpassing van het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Strafvordering en de Wet schadefonds geweldsmisdrijven in verband met de vergoedbaarheid van schade als gevolg van het overlijden of ernstig en blijvend letsel van naasten (28781).**

(Zie vergadering van 9 juni 2009.)

De **voorzitter**: Ik heet de minister van Justitie van harte welkom in de Eerste Kamer. Ik breng de Kamer in herinnering dat de plenaire behandeling van dit wetsvoorstel op 12 september 2006 en vervolgens op 9 juni 2009 is geschorst. Ik heropen de beraadslaging voor de derde termijn en geef het woord aan mevrouw Broekers-Knol.

De beraadslaging wordt hervat.



Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Voorzitter. Wij spreken vandaag, 9 maart 2010, in derde termijn over wetsvoorstel 28781. Dat staat bekend als het wetsvoorstel affectieschade. Op 12 september 2006 debatteerden wij in eerste termijn over dit wetsvoorstel en op 9 juni 2009 deden wij dat in tweede termijn. Dat het plenaire debat over dit wetsvoorstel zich uitstrekt over een periode van drieënhalve jaar, maakt duidelijk dat daartegen nogal wat bedenkingen bestaan. Dat is niet onbegrijpelijk.

Aan de ene kant verdient de gedachte achter het wetsvoorstel waardering. Die achterliggende gedachte is dat weliswaar nooit alle pijn van het verlies of het aanzien van het lijden van de naaste kan worden weggenomen, maar dat geld kan dienen als erkenning van het leed van die naaste. Bovendien betekent vergoeding in geld een vorm van genoegdoening, doordat van de dader een financiële opoffering wordt verlangd.

Aan de andere kant kunnen de bezwaren tegen het wetsvoorstel niet ontkend worden. Het wetsvoorstel maakt het immers mogelijk dat affectieschade wordt erkend en vergoed. Dat kan bijdragen aan een claimcultuur. De Staat, de overheid, bepaalt dat naasten en nabestaanden affectieschade kunnen hebben. De Staat bepaalt tevens de omvang daarvan in de vorm van geld.

Het wetsvoorstel en de AMvB houden onvoldoende rekening met de persoonlijke omstandigheden van de naasten en de nabestaanden. Naasten en nabestaanden hebben behoefte aan een opoffering door de schadeveroorzaker, maar daarin lijken het wetsvoorstel en de AMvB niet te voorzien. In de meeste gevallen zal de schade namelijk vergoed worden door de verzekeraar, of door het Schadefonds Geweldsmisdrijven. De schadeveroorzaker zal daarvan weinig merken.

Sinds het debat van 9 juni vorig jaar, is de brief van de minister van 20 januari jongstleden verschenen met als bijlage de ontwerp-AMvB. In die AMvB is door de minister inderdaad enige differentiatie aangebracht in de toe te kennen bedragen. De VVD-fractie had daar in het debat van 9 juni 2009 om gevraagd. Die differentiatie is echter beperkt: er is met betrekking tot de vergoeding van affectieschade een differentiatie aangebracht wat betreft overlijden en ernstig en blijvend letsel, alsmede

een differentiatie die betrekking heeft op de aard van de relatie. Wordt op deze wijze rekening gehouden met de individuele omstandigheden van naasten en nabestaanden? Het antwoord is nee. Ik geef een voorbeeld. De alleenstaande moeder die een hechte band had met haar kind, dat is overleden als gevolg van een geweldsmisdrijf, krijgt evenveel als vergoeding van affectieschade uitgekeerd als haar ex-echtgenoot, de vader van haar kind, die zich nimmer iets aan het kind gelegen liet liggen. Dat is voor die moeder moeilijk verteerbaar en dat zal haar pijn eerder verergeren dan verlichten. Er zijn veel meer van dergelijke voorbeelden te noemen.

In dit verband verneem ik toch nog eens heel duidelijk van de minister of iedere naaste of nabestaande recht heeft op het maximale bedrag, of dat dit bedrag gelijkelijk verdeeld moet worden tussen de mogelijk rechthebbenden.

Uit het onderzoek van professor Akkermans is nu juist naar voren gekomen dat naasten een duidelijke voorkeur hebben voor een wijze van vaststelling van het bedrag, rekeninghoudend met hun individuele omstandigheden. Als er al besloten zou worden om de vergoeding van affectieschade wettelijk mogelijk te maken, dan ligt het in de rede om die individuele omstandigheden in aanmerking te nemen. Dat geldt ook in die zin dat een naaste – ik doel ook op een ouder – van wie kan worden vastgesteld dat deze alleen een biologische band heeft met het slachtoffer, niet in aanmerking komt voor de vergoeding van affectieschade. Daarin voorziet de regeling, zoals gezegd, niet. Mocht het anders zijn, dan verneem ik dat graag van de minister.

Uit het rapport-Akkermans blijkt dat het niet draait om de hoogte van de vergoeding van de affectieschade, maar om de manier waarop die vergoeding wordt aangeboden. Naasten en nabestaanden hebben behoefte aan een persoonlijke manier van aanbieden die van medeleven getuigt. De financiële schadevergoeding is geen doel op zichzelf, maar zij is slechts een middel ter voldoening van emotionele behoeften. Dat staat op pagina 73 van het rapport-Akkermans.

De vraag is of daaraan met dit wetsvoorstel wordt voldaan. Ook op die vraag luidt het antwoord nee, want juist die persoonlijke manier van aanbieden, die van medeleven getuigt, is nog niet geregeld. In de meeste gevallen zal de verzekeraar van de schadeveroorzaker de affectieschade betalen, of zal het bedrag worden uitgekeerd uit het Schadefonds Geweldsmisdrijven. De schadeveroorzaker, de dader, zal daarvan weinig of niets merken, tenzij natuurlijk het vergoeden van affectieschade van de verzekering is uitgesloten, of de vergoeding door de verzekeraar slechts onder zeer stringente voorwaarden geschiedt. Of is het de bedoeling dat de vergoeding van affectieschade niet contractueel kan worden uitgesloten en dat die niet aan stringente voorwaarden kan worden gebonden? Graag wil ik daarop een reactie van de minister.

In de brief van 20 januari jongstleden schrijft de minister dat hij overleg heeft gevoerd met Stichting Personenschade Instituut voor Verzekeraars om samen met de Letselschade Raad initiatieven te ontplooiën voor een persoonlijke manier van het aanbieden van de vergoeding van affectieschade. Wat is de bedoeling? Komen er professionele "troosters" of "doodbidders", die in gepaste kledij als "aanzeggers" van vergoeding van affectieschade bij de naasten en nabestaanden langs gaan? Dat is toch niet wat uit het onderzoek van

## Broekers-Knol

professor Akkermans naar voren kwam? Ik doel op een soort ambtelijke club die de vergoeding van affectieschade komt langsbrengen, terwijl de daders wellicht fluitend hun leven vervolgen. Ik hoor graag van de minister wat zijn opvattingen zijn over het op persoonlijke wijze aanbieden van de vergoeding van affectieschade. Is het de bedoeling dat de schadeveroorzakers daarbij betrokken worden? Ik hoor ook graag wat er tot nu toe uit het overleg met de Stichting PIV naar voren is gekomen.

Voorzitter. De minister schrijft dat het Verbond van Verzekeraars positief heeft geadviseerd over de ontwerp-AMvB. Dat is natuurlijk niet verbazingwekkend. Met deze AMvB weten de verzekeraars immers waaraan zij toe zijn. De vaste bedragen voor het toekennen van affectieschade zijn in ieder geval voor de eerstkomende jaren bekend. De verzekeraars kunnen op basis daarvan berekenen wat hun te verwachten risico's zijn.

In tweede termijn gaf de minister aan dat het wetsvoorstel uitsluit dat het vaststellen van de hoogte van de vergoeding aan de rechter wordt overgelaten. Kortom, meer dan de in de AMvB gegeven bedragen kan een vergoeding van affectieschade niet worden. Dat is een plezierig gegeven voor de verzekeraars. In dit verband vraagt mijn fractie zich af hoe de situatie zal zijn wanneer een naaste of een nabestaande zich, ondanks de wettelijke in hoogte gelimiteerde affectieschade, desalniettemin tot de rechter wendt om een hoger bedrag te verkrijgen. Wordt hij of zij dan niet-ontvankelijk verklaard? Kan er een beroep worden gedaan op artikel 1 van het Eerste Protocol bij het EVRM vanwege het feit dat het recht van iemand op schadevergoeding beknod wordt? Kortom, is de regeling Straatsburgproof?

Tot slot breng ik namens mijn fractie het volgende naar voren. Het wetsvoorstel affectieschade komt erop neer dat de Staat bepaalt dat er sprake kan zijn van affectieschade, dat de Staat bepaalt wie affectieschade kunnen hebben en dat de Staat bepaalt wat de omvang van de affectieschade is. De Staat zelf draagt echter weinig bij aan het verminderen van affectieschade. Stel, een echtgenoot of een kind is overleden als gevolg van bijvoorbeeld een geweldsmisdrijf. De overledene laat enig vermogen achter. Voordat de professionele "troosters" van de Stichting PIV en de Letselschade Raad langs zijn geweest, ligt er waarschijnlijk een aangifteformulier voor de successie op de deurmat. Dat draagt niet bij tot het verminderen van de affectieschade. Het afschaffen van successierechten tussen ouders en kinderen wederzijds zou een uitstekende vorm van erkenning van affectieschade betekenen, ongeacht de oorzaak van het overlijden van het kind of van de ouder. De Successiewet is recent weliswaar gewijzigd, maar wellicht geeft deze invalshoek de minister aanleiding om nog eens met zijn collega van Financiën te overleggen. Ik hoor graag de reactie van de minister.

Ik breng nog een allerlaatste punt naar voren, voorzitter. Tijdens het debat in tweede termijn heb ik de minister om een evaluatie van de wet gevraagd in het geval dat deze zou worden aangenomen. Kan de minister toezeggen dat de uitkomsten van die eventuele evaluatie er ook toe kunnen leiden dat de wet- en regelgeving inzake affectieschade zoals die thans voorligt alsnog wordt afgeschaft? Of kan die eventuele evaluatie slechts leiden tot aanpassing van de modaliteiten van de vergoeding van affectieschade? Anders gezegd, betekent het aannemen van dit wetsvoorstel dat er met betrekking

tot het vergoeden van affectieschade sprake is van een point of no return?

Het zal duidelijk zijn dat de VVD-fractie nog steeds reserves heeft over het wetsvoorstel en in het verlengde daarvan ook reserves heeft over de ontwerp-AMvB. Wij wachten met bijzondere belangstelling de beantwoording door de minister af.

□

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Voorzitter. Inmiddels is dit wetsvoorstel deugdelijk onderbouwd en heeft de minister ons voorzien van een algemene maatregel van bestuur die zicht biedt op de toekomstige uitvoering van de wet. Dit wetsvoorstel voorziet in een behoefte in de praktijk. Mijn fractie zal dan ook voor het voorstel stemmen.

De vragen die mijn fractie in tweede termijn heeft gesteld, zijn op een na naar tevredenheid beantwoord. Wat die ene vraag betreft, is dat overigens mijn eigen fout, want die vraag was niet goed geformuleerd. Ik stel hem opnieuw. Het betreft de vraag over de invoering van mediation naast rechtspraak in de strafsectoren van de rechtbanken. Deze vraag heeft weliswaar niet rechtstreeks met dit wetsvoorstel te maken maar indirect toch wel; het gaat immers om de erkenning van ervaren leed. Wanneer bijvoorbeeld sprake is van blijvende invaliditeit ten gevolge van een verkeersongeval, zou ik mij kunnen voorstellen dat mediation tussen het slachtoffer en zijn naaste, bijvoorbeeld zijn echtgenoot, enerzijds en de aansprakelijke veroorzaker van het leed anderzijds voor alle partijen een positief effect kan hebben, dat ondersteunend kan zijn voor de verwerking door beide partijen. Het Openbaar Ministerie zou dat voorafgaand aan de strafzitting ter sprake kunnen brengen. Is dat niet gebeurd, dan zou de rechter het alsnog kunnen voorstellen. Het zou, naar omstandigheden, de strafmaat kunnen beïnvloeden. Wij vernemen graag de visie van de minister daarop.

De bepaling van het vierde lid van artikel 107 en het zesde lid van artikel 108 baart mijn fractie nog wel enige zorgen. Er is in de algemene maatregel van bestuur nu weliswaar geen maximum opgenomen voor het geval er meer dan een naaste is maar dit kan, nu het om een AMvB gaat, vrij gemakkelijk worden gewijzigd. Kan de minister toezeggen dat een onverhoopt voorstel tot invoering van een maximumbedrag zal worden voorgehangen?

Ik stel nog een vraag over de mogelijkheid voor de rechter om het affectieschadebedrag te matigen. Deze vraag is mogelijk in de lange voorgeschiedenis van dit wetsvoorstel al beantwoord. Ik kon het antwoord echter zo gauw niet vinden. Is artikel 109 in dezen van toepassing?

Ten slotte maak ik een opmerking over de voorgestelde bedragen. Slachtofferhulp Nederland merkt op dat deze bedragen van dezelfde orde zijn als de bedragen die in het algemeen worden toegekend bij shockschade en vindt deze daarom passend bij de Nederlandse rechtspraktijk. De vereniging van Advocaten voor Slachtoffers van Personenschade (ASP) daarentegen vindt de bedragen te laag; Nederland blijft wat betreft smartengeld achter bij andere Europese landen. Mijn fractie erkent dat de Nederlandse rechter niet scheutig is in het toekennen van smartengeld. De vraag is echter of dat zo moet blijven en of er niet enige afstemming zou moeten

## Quik-Schuijt

zijn met ons omringende landen. Voor de SP speelt het feit dat degene die moet betalen in het algemeen een verzekeringsmaatschappij is, mede een rol. Over de grenzen heen kijkend, lijken de door ASP genoemde bedragen, € 17.500 respectievelijk € 15.000 voor naasten en € 25.000 respectievelijk € 30.000 voor nabestaanden, redelijker dan de thans door de minister in de algemene maatregel van bestuur opgenomen bedragen. Ook in het rapport van de VU en het WODC wordt met name voor nabestaanden een veel hoger bedrag genoemd, te weten € 50.000 tot € 100.000.

De minister heeft bij brief van 20 januari 2010 meegedeeld de wet na vijf jaar te zullen evalueren. Kunnen wij ervan uitgaan dat zowel de hoogte van de bedragen als de ervaringen in de rechtspraak in deze evaluatie zullen worden meegenomen? Wij denken dan met name aan de vraag of de rechter niet toch behoefte zal hebben aan een soort hardheidsclausule met betrekking tot de hoogte van het bedrag zodat met bijzondere omstandigheden bij uitzondering rekening kan worden gehouden, zoals het Arnhemse Hof dat bijvoorbeeld heeft gedaan in zijn uitspraak van 26 mei 2009.

Wij zien de voorliggende regeling in dat geval als een eerste stap in de goede richting. Wij horen graag de visie van de minister op onze opmerkingen.

□

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Voorzitter. Het is al eerder gereleveerd: het zal toch niet vaak voorkomen dat een wetsvoorstel een zo lange periode van parlementaire behandeling kent als deze wet affectieschade. Sinds 2004 weten eerst de Tweede Kamer en nu deze Kamer steeds weer nadere onderzoeken los te peuten bij de minister van Justitie. Onze fractie is van oordeel dat er nu wel genoeg onderzoek is gedaan en dat deze wet affectieschade vandaag tot een goed einde moet worden gebracht. De rechtspraak zit echt niet te wachten op een Eerste Kamer die hierbij opnieuw vertraging aanbrengt. Niet alleen de rechtspraak, ook de verzekeraars en de slachtoffers zijn dat van oordeel. Ik wil overigens niet beweren dat de nadere onderzoeken en de nu voorgelegde AMvB uiteindelijk geen beter resultaat hebben opgeleverd. Dat is namelijk wel degelijk het geval. Ik kom daarop later in mijn betoog terug.

Overeind is gebleven het beginsel van het oorspronkelijke wetsvoorstel dat naasten van slachtoffers ook immateriële schade kunnen lijden. Dit lijkt in strijd met het Nederlandse beperkte onrechtmatigedaadsbegrip, namelijk dat uitsluitend materiële schade voor vergoeding in aanmerking kon komen en uitsluitend de direct getroffen schadevergoeding kon claimen. Met de introductie van het smartengeld voor de gekwetste zelf werd al losgelaten dat uitsluitend zaakschade voor vergoeding in aanmerking kon komen. Nu is de tweede beperking aan de beurt. Ook schade voor derden moet voor vergoeding in aanmerking kunnen komen. De maatschappij vraagt daarom. Dit wetsvoorstel affectieschade is een eerste stap op dat gebied van personenschade. Het valt niet meer uit te leggen aan een moderne en mondige burger dat voor het verlies van een arm of been door de fout van een ander wel smartengeld kan worden gevorderd maar voor het verlies van een kind niet. Het lijkt een onvruchtbare strijd om je nog tegen deze maatschappelijk gevoelde behoefte te verzetten. Het

is dan aan de overheid om dit niet te blijven tegenhouden maar om deze behoefte in goede banen te leiden. Dat is wat dit wetsvoorstel beoogt te doen.

Een tweede punt dat overeind is gebleven is dat het in een nuchterder Europese samenleving dan die in de Verenigde Staten en in een nog nuchterder Nederlandse samenleving zaak is, die erkenning van immateriële schade tot een beheerste schadevergoeding te laten leiden. Wij zijn het dan ook niet eens met de visie van ASP dat aanzienlijk hogere bedragen dan de nu in de AMvB vastgelegde bedragen zouden moeten worden uitgekeerd. Ook op dit punt kom ik dadelijk nog even terug.

Als gevolg van de nu voorgelegde – maar niet voorgehangen – ontwerp-AMvB zal de aanvankelijk op één bedrag gefixeerde schadevergoeding enigszins worden gedifferentieerd. Verwacht kan worden dat daarmee meer recht kan worden gedaan aan het leed zoals dat door verschillende soorten naasten in gevallen van verschillende vormen van slachtofferschap zal zijn ervaren. Onze fractie is van mening dat met deze AMvB, met de beperkte categorisering van gevallen, gebleven is binnen de kaders die in de artikelen 6:107, lid 1, en 6:108 lid 3, BW zijn geformuleerd, te weten “een vast te stellen bedrag of bedragen”. Wij complimenteren de minister met deze beheerste uitwerking van de wettelijke mogelijkheid. Wel zijn wij nog benieuwd of, en zo ja wat de Raad van State de minister heeft geadviseerd over deze AMvB. Kan de Minister daarover uitsluitsel geven?

Een tweede verbetering als gevolg van deze AMvB is de verhoging van het vaste bedrag van € 10.000 naar een maximaal bedrag van € 17.500. De tijd en de inflatie schrijven voort en een vergoeding van immateriële schade moet op peil gehouden worden. Als de naaste het bedrag als een fooi gaat ervaren, is er immers weinig meer over van de oorspronkelijk bedoelde genoegdoening. Wel verdient het aanbeveling om te bezien of de in de AMvB genoemde bedragen jaarlijks zouden moeten worden geïndexeerd, in plaats van sprongsgewijze ophoging na 5 jaar, zoals dat nu feitelijk is gebeurd. Bij dergelijke zelden plaats hebbende verhogingen ontstaat mogelijk wrevel bij de naaste, die net vóór het verhogingsmoment heeft gevraagd om vergoeding van affectieschade en zich mogelijk nu afgescheept voelt met een als te laag ervaren bedrag. Ook kan calculerend gedrag ontstaan met betrekking tot het moment waarop het affectieschadeverzoek wordt gedaan. Wat kan de Minister toezeggen met betrekking tot een jaarlijkse indexering van de bedragen in de AMvB?

Een derde verbetering als gevolg van het onderzoek van Akkermans c.s. is ongetwijfeld ook dat er thans inzicht bestaat in de cruciale rol die de wijze van aanbieden en betalen van het smartengeld speelt. Een met empathie en respect doorlopen proces – en een proces op maat voor de individuele persoon – draagt aan die genoemde genoegdoening in belangrijke mate bij. Maar juist in dat laatste zit hem de nu nog niet geregelde kneep. Onze fractie vindt het prima dat de Minister het doen van een aanbeveling wil overlaten aan De Letselschade Raad. Maar wij zijn niet zo blindelings optimistisch als de Minister over een spoedige totstandkoming van een dergelijke aanbeveling.

Na ons geschorste debat van 9 juni vorig jaar ben ik verontwaardigd geattaqueerd door diverse in De Letselschade Raad vertegenwoordigde belangengroepen, omdat ik ook op dat moment mijn vrees uitsprak dat er

## Haubrich-Gooskens

wel eens te lang gedaan zou kunnen worden over zo'n aanbeveling. Indien ik dan vervolgens belangstellend informeerde naar de reden waarom De Letselschade Raad of diens voorloper, het Nationaal Platform Personenschade, er 5 jaar over had gedaan om een Gedragscode Behandeling Letselschade tot stand te brengen, kwam er doorgaans een antwoord in de trant van: dat er zoveel verschillende belangengroepen met zoveel verschillende soms zelfs tegengestelde belangen, in De Letselschade Raad waren opgenomen. Ik vraag de minister waarom dat nu voor deze aanbeveling dan anders zou zijn. Wat is het verschil? Zitten er nu minder uiteenlopende belangengroepen in De Letselschade Raad? Is zo'n Gedragscode van een andere orde dan een aanbeveling hoe te handelen met een toekenning van affectieschade? Graag krijg daarop een reactie van de minister.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Wat zou u als alternatief voorstellen voor een aanbeveling van De Letselschade Raad?

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Ik heb zojuist gezegd dat ik het op zichzelf genomen prima vind dat er een vorm van zelfregulering plaatsvindt en dat De Letselschade Raad dus een dergelijke aanbeveling doet. Ik heb alleen niet zo veel vertrouwen in het tempo waarin dat gebeurt, maar misschien zie ik het te zwaar in en is men over drie maanden klaar en komt men met een prima verhaal. De suggestie die u deed om daarin een vorm van mediation op te nemen, lijkt mij een uitstekend denkbeeld. Mogelijkerwijs kan De Letselschade Raad die suggestie ter harte nemen en opnemen in hun aanbeveling.

Voorzitter. Wij zien niet in waarom de minister niet meteen aan De Letselschade Raad de tijdlijn zou schetsen waarbinnen hij de aanbeveling voltooid zou willen zien. Daarbij hoort – zo menen wij – eveneens het uitzicht op wat de minister bij gebreke van overeenstemming zelf zal ondernemen. Vertrouwen is goed; dit vertrouwen helder omkaderen lijkt ons beter.

Wij vragen dit niet zo maar. In het onderzoek van Akkermans en de zijnen bleek immers zonneklaar hoe belangrijk de wijze van aanbieden van de affectieschadevergoeding is. Zou de aanbeveling lang uitblijven, dan is inmiddels in menige casus het kwaad geschied en heeft de nabestaande of naaste wel geld, maar geen genoegdoening ontvangen. Dat willen wij die naasten besparen. Ook de samenleving is daarmee niet gebaat, immers in die concrete gevallen is dan het beoogde doel van de wet niet bereikt. Wij herhalen dus onze vraag van 9 juni 2009 en verwachten daarop een wat minder vrijblijvend antwoord dan het geformuleerde antwoord in de brief van 20 januari 2010. De minister schrijft in die brief: "Ik verwacht niet dat het bereiken van overeenstemming hierover een moeizame aangelegenheid zal zijn. Ik ga er daarom van uit dat een ingrijpen niet noodzakelijk zal zijn. Dit laat uiteraard onverlet dat ik een vinger aan de pols zal houden." Hoe gaat de minister de vinger aan de pols houden? En op welke termijn acht hij het welletjes geweest? Graag een reactie daarop. Wat vindt hij ervan om aan De Letselschade Raad de suggestie over te brengen om mediation een onderdeel van de aanbiedingsprocedure te laten zijn?

Met betrekking tot het opstellen van een aanbeveling heb ik nog een vraag om informatie. Uit het onderzoek

van Akkermans blijkt eveneens dat het belangrijk is de vergoeding van zaakschade gescheiden te houden van de vergoeding van personenschade. Dit zou de ervaren genoegdoening door de vergoeding van personenschade aanmerkelijk verhogen. Gaat het scheiden van personenschade- en zaakschadevergoeding deel uitmaken van de aanbeveling van De Letselschade Raad?

Ten slotte nog een "ceterum censeo"-onderwerp, een onderwerp dat buiten de eigenlijke kaders van dit wetsvoorstel valt, maar daarmee wel nauw verwant is en van groot belang voor de komende tijd. Ik kom daarvoor nog eens terug op onze vraag die wij op 9 juni vorig jaar aan de minister hebben gesteld, namelijk wanneer de minister een totaalbeeld zou willen schetsen van schadevergoedingsrechten voor derden in het algemeen en Inkomensschade voor naasten in het bijzonder. De minister doet deze vraag af in zijn brief van 20 januari 2010, met te verwijzen naar zijn brief van 8 december 2004, Kamerstuk nr. 7. Daarmee belanden wij in een cirkelredenering, waarmee we elkaar nog lang kunnen bezig houden! De Minister had immers juist – gebaseerd op die bewuste brief uit 2004 en gebaseerd op een tweetal moties van Luchtenveld en Wolfsen van iets latere datum – aan de Tweede Kamer toegezegd dit totaalbeeld te zullen schetsen. Bovendien kan opgemerkt worden dat de bewuste brief van 2004 geen totaalbeeld schetst, maar slechts een drietal vragen van Wolfsen beantwoordde, die gingen over de verhaalbaarheid van shockschade, de inkomensschade bij verzorging van een verwant en de verklaring voor recht.

Misschien moet ik ons verzoek om een totaalbeeld te schetsen, nog nader toelichten. Het Nederlandse onrechtmatigedaadrecht voorziet van oudsher niet in vergoedbaarheid van zaakschade en personenschade van derden. Met deze wet Affectieschade wordt een eerste stukje van de puzzel "schadevergoedingsrechten voor derden" gelegd. Daarmee is dit leerstuk nog allerminst van een deugdelijk beargumenteerde grondslag voorzien. En dat wreekt zich. Een bewijs daarvan is de impasse waarin het wetsvoorstel "Inkomensschade voor naasten" is geraakt. Dat is na een eerste consultatie stilletjes in een la verdwenen. De rechtspraak zoekt ondertussen U-bochtconstructies zoals het begrip shockschade en verplaatste schade om in een maatschappelijke behoefte te voorzien.

De wetgever zou in dezen zijn verantwoordelijkheid moeten nemen. Er is ook dringend behoefte aan aanvullende wetten als Inkomensschade voor naasten. Het wordt tijd dat de wetgever de stand-alonewetjes inzake schadevergoeding voor derden voorziet van een deugdelijke en samenhangende grondslag. Is de wet inkomensschade naasten daarvoor een goede aanleiding? Kan de minister toezeggen de wet inkomensschade naasten weer op te pakken en ter onderbouwing daarvan het bepleite grondslagonderzoek te laten verrichten?

Voorzitter. Ik beoog met het pleidooi voor een fundamenteel onderzoek naar de grondslagen van het onrechtmatigedaadsrecht voor derden en het weer oppakken van het wetsvoorstel inkomensschade naasten allerminst om opnieuw het nu aan snee zijnde wetsvoorstel affectieschade weer op te schorten. Laten wij dit wetsvoorstel nu snel aannemen. Zowel de verzekeringswereld als de vertegenwoordigers van slachtoffers en hun naasten hebben zich positief uitgelaten over dit wetsvoorstel. Forfaitaire bedragen dienen de verzekeraarbaarheid van affectieschadeclaims. De vergoeding van

## Haubrich-Gooskens

deze schade, mits passend aangeboden, draagt bij aan de verwerking van het aangedane leed. De minister zou onze fractie zeer plezieren als hij toezeft dat hij de Letselschade Raad bindt aan een redelijke termijn om met een aanbeveling te komen en dat de wet inkomensschade naasten weer wordt opgepakt en wordt voorzien in een deugdelijke wettelijk fundament. Wij zien met belangstelling uit naar de beantwoording door de minister.

□

De heer **Van de Beeten** (CDA): Voorzitter. Ik spreek mijn bijdrage uit mede namens de fracties van de Christen-Unie en de SGP.

De behandeling van het wetsvoorstel affectieschade kan niet bepaald als voorbeeldig worden gekenschetst. Wij beginnen vandaag aan de derde termijn van de zijde van de Kamer, nadat van de zijde van de regering in eerste en tweede termijn summier is gereageerd. Bij gelegenheid van de eerste plenaire behandeling heeft de regering moeten erkennen dat aan het wetsvoorstel niet bepaald een gedegen onderzoek ten grondslag lag. Wel stelde de regering zeer nadrukkelijk dat met het wetsvoorstel werd beoogd door middel van een eenduidige regeling genoegdoening te verschaffen aan nabestaanden en naasten, maar dan vooral in de vorm van een symbolisch bedrag dat daarom ook een vast bedrag zou moeten zijn en voor leden van een beperkte kring ook nog eens een gelijk bedrag.

Vervolgens bleek uit het onderzoek dat er juist wel behoefte zou kunnen bestaan aan een gedifferentieerde financiële genoegdoening. Bij de tweede plenaire behandeling is na aandrang van een aantal woordvoerders door de regering toegezegd om daaraan tegemoet te komen en wel in de vorm van de algemene maatregel van bestuur. De regering heeft toen toegezegd het concept daarvan ook ter kennis te brengen van deze Kamer, zodat dat in de beschouwingen een en ander zou kunnen worden betrokken. Thans ligt het concept van die algemene maatregel van bestuur voor. Blijkens een brief van de minister van Justitie van 20 januari 2010 is over het ontwerp zelfs al geadviseerd door de Raad van State en wel in positieve zin. In diezelfde brief is de minister ook ingegaan op een aantal inhoudelijke aspecten dat aan de orde is gekomen in de tweede termijn. Evengoed is een aantal aspecten dat aan de orde is gesteld in de eerste termijn, onbesproken gebleven. Ik kom daar straks nog op terug.

Een belangrijk prealabel punt is de vraag of en in hoeverre het wetsvoorstel wel beantwoordt aan wat de Tweede Kamer destijds meende goed te keuren. Mijn toenmalige collega Wagemakers heeft bij de eerste plenaire behandeling al aan de orde gesteld dat in de stukken tot aan de indiening van het wetsvoorstel bij Eerste Kamer de indruk oprees dat de regering iedere vorm van procederen over affectieschade wilde voorkomen, met het wetsvoorstel ook de claimcultuur wilde beteugelen en vooral ook de nadruk legde op het symbolische karakter van de genoegdoening door één bedrag voor te stellen voor alle gevallen en dan ook nog voor een beperkte kring van personen.

Uitdrukkelijk is steeds gesproken over een bedrag van € 10.000. Uit de behandeling in de Tweede Kamer kan moeilijk anders worden afgeleid dan dat de toenmalige woordvoerders de stellige indruk hadden dat de

algemene maatregel van bestuur, waarin het wetsvoorstel op zichzelf ook voorzag, vooral bedoeld zou zijn om het bedrag van € 10.000 aan te passen aan de geldontwaarding. In feite is pas in de schriftelijke behandeling van het wetsvoorstel in deze Kamer ten volle aan het daglicht getreden dat de algemene maatregel van bestuur ook wel degelijk zou kunnen worden gebruikt voor een gedifferentieerd stelsel en dat de regering de invoering daarvan zeker niet zou willen uitsluiten.

Nu kan de regering naar de letter genomen gelijk hebben als zij zegt dat de Tweede Kamer toch had kunnen begrijpen uit de tekst van het wetsvoorstel en de daarop gegeven toelichting, ook al betreft die dan maar een enkele zin, dat een dergelijk gedifferentieerd stelsel wel mogelijk zou zijn. Ik meen echter dat in ieder geval mijn geestverwanten aan de overzijde dat beslist niet zo hebben begrepen. Een sterke aanwijzing ervoor dat dit ook voor andere fracties zal hebben gegolden, is het feit dat thans een wetsvoorstel voorligt waarin voorzien is in een algemene maatregel van bestuur waarover het parlement op geen enkele wijze zal worden geconsulteerd, zelfs niet met de lichtste voorhang. Ik acht het ondenkbaar dat de Tweede Kamer, als zij had begrepen dat er een gedifferentieerd stelsel zou kunnen worden voorgesteld zoals thans in de algemene maatregel van bestuur die aan ons is voorgelegd, niet zou hebben verlangd dat er een voorhang zou plaatsvinden, zodat de Tweede Kamer zich daar ook uitdrukkelijk over zou hebben kunnen uitlaten. Als de regering al niet door middel van een nota van wijziging aan die wens tegemoet zou zijn gekomen, zou voor een amendement van die strekking ongetwijfeld een ruime meerderheid te vinden zijn geweest in de Tweede Kamer. Het feit alleen al dat ook in de Eerste Kamer uitvoerig over de wenselijkheid van een gedifferentieerd stelsel van gedachten is gewisseld, dat er nu een tekst voorligt en dat ook die tekst zelf weer aanleiding geeft tot nadere vragen, maakt duidelijk dat het op zichzelf onwenselijk is dat dit wetsvoorstel in de huidige vorm wordt aanvaard zonder dat de Tweede Kamer zich daar opnieuw over heeft kunnen uitlaten, al was het maar via een novelle waarin uitdrukkelijk een voorhang wordt neergelegd.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Begrijp ik het goed dat collega Van de Beeten nu voorstelt om dit opnieuw op te schorten en te wachten op een novelle?

De heer **Van de Beeten** (CDA): Als het wetsvoorstel in de kern van de zaak inhoudelijk zou moeten worden aanvaard, dan lijkt het mij juist om het zo te regelen, waarbij wat mij betreft een novelle de voorkeur heeft, dat voor de algemene maatregel van bestuur een voorhangprocedure in het wetsvoorstel wordt opgenomen, en wel een zware voorhangprocedure, want naar mijn smaak ligt de kern van het wetsvoorstel nu in het gedifferentieerde stelsel, dus in de AMvB. Daar zou de Tweede Kamer zich dan ook wel degelijk nadrukkelijk over moeten kunnen uitlaten. Dat geldt ook voor deze Kamer.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Ik meen mij uit een aantal hieraan voorafgaande jaren te herinneren dat er bij menig wetsvoorstel een toezegging door de regering werd gedaan om bijvoorbeeld een bepaald onderdeel van een wetsvoorstel niet in te voeren of om een snelle herziening op een later tijdstip voor te nemen. Is de heer Van de Beeten toen ook steeds mordicus

## Van de Beeten

tegen het aannemen van zo'n wetsvoorstel geweest en vond hij dat zo'n wetsvoorstel opnieuw moest worden aangehouden? Kan ik daar enige systematiek in bespeuren van de CDA-fractie?

De heer **Van de Beeten** (CDA): Aan de hand van de parlementaire geschiedenis zouden wij wederzijds elkaar deze vraag kunnen stellen, omdat bij ieder onderwerp waarbij een gewenste wijziging van de wet aan de orde is, de vraag is of je per se een novelle wilt dan wel of je genoeg neemt met de toezegging van een wijziging en je afwacht of de Tweede Kamer de gewenste wijziging wel zal honoreren. Wij hebben dat onder andere bij de bewaarplicht aan de orde. Wij zien nu bij die bewaarplicht dat verschillende Tweede Kamerfracties niet bereid zijn om aan de door deze minister aan deze Kamer gedane toezegging gehoor te geven, met als consequentie dat de Eerste Kamer voor het blok wordt gezet door de Tweede Kamer. Welnu, dat zul je van geval tot geval moeten afwegen. Ik kan mij voorstellen dat bij dit onderwerp geldt dat de afweging of de Tweede Kamer daar moeilijk over zou doen, als de minister zou toezeggen om via een reparatiewet te komen tot een voorhang, wat minder zwaarwegend zou zijn dan bij de bewaarplicht, om maar eens wat te noemen. Ik geef mevrouw Haubrich dus een aantal argumenten. Ik ben benieuwd naar de argumentatie van de minister op dit punt en ook naar het standpunt van de andere fracties.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Ik denk dat wij elkaar daarop wel kunnen vinden. Het lijkt mij heel duidelijk dat zo'n AMvB mogelijkerwijs beter was geweest als die met een voorhang was bedongen met de inhoud zoals wij die nu kennen. Maar het gaat misschien wat verder om het wetsvoorstel daarvoor aan te houden. Misschien kan de heer Van de Beeten ook een toezegging van de minister krijgen dat in de tussentijd, totdat die reparatiewetgeving er geweest is, geen AMvB's met een duidelijk andere inhoud dan de gebruikelijke indexatie worden voorgelegd.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik raak nu het spoor toch een beetje bijster, want volgens mij hoeft het wetsvoorstel zelf niet te worden gerepareerd. Het gaat de heer Van de Beeten om de uitleg van het wetsvoorstel in de AMvB, maar met het wetsvoorstel zelf is volgens hem niets mis, toch? Of zie ik dat verkeerd?

De heer **Van de Beeten** (CDA): Dat ziet mevrouw Quik verkeerd. In het wetsvoorstel zelf wordt niet voorzien in de voorhang van de AMvB. Daar gaat het om. Dat wil zeggen dat wij nu te maken hebben met een AMvB zoals voorgesteld door de regering waar in wezen de kern van dit wetsvoorstel te vinden zal zijn, namelijk dat gedifferentieerde stelsel met de precieze omschrijving van de categorieën, de bedragen et cetera. Dat lijkt mij zo'n wezenlijk onderdeel dat die AMvB niet zou mogen worden geslagen zonder dat beide Kamers zich daarover hebben kunnen uitlaten.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Mijn kennis schiet tekort wat dat betreft, maar is een voorhang niet mogelijk als die niet in de wet staat? De minister kan toch vrijwillig voorhangen?

De heer **Van de Beeten** (CDA): Ministers kunnen allerlei

toezeggingen doen, maar zij kunnen hun opvolgers daaraan niet binden. Daarom is het wenselijk dat zo'n toezegging de vorm krijgt van de wijziging van de wet zelf. Daaraan zijn opvolgers namelijk wel gebonden.

Mevrouw Haubrich heeft haar vraag in feite via mij aan de minister gesteld. Die vraag geleid ik dus bij dezen door aan de minister. Ik constateer alleen dat mevrouw Haubrich daarmee impliciet mijn stelling onderschrijft dat dit niet zo had behoren te gebeuren en dat deze algemene maatregel van bestuur van begin af aan van de voorhangprocedure had moeten worden voorzien omdat het een wezenlijk andere benadering met zich meebrengt dan waar de Tweede Kamer ja tegen heeft gezegd. Even voor de Handelingen: ik hoor mevrouw Haubrich roepen dat dit niet waar is.

De **voorzitter**: Daarvoor zal ze de interruptiemicrofoon moeten gebruiken. De heer Van de Beeten vervolgt zijn betoog.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Het lijkt mij ook dat het staatsrechtelijk zuiver zou zijn, indien de regering, het wetgevingsproces tot dit moment overziende, ook zelf tot de conclusie zou komen dat het wetsvoorstel beter kan worden aangehouden teneinde de Tweede Kamer via een dergelijke novelle opnieuw de gelegenheid te geven zich over een en ander uit te spreken. Dat kan eventueel in de vorm zoals door mevrouw Haubrich bepleit. Dat lijkt mij dus wenselijk, ongeacht de vraag of ook deze Kamer het nodig vindt dat de algemene maatregel van bestuur in de wet wordt voorzien van een voorhangprocedure, alhoewel ik mij goed kan voorstellen – en ik constateer dat daarvoor inmiddels ook steun is – dat de pleitbezorgers van het gedifferentieerde stelsel op zichzelf een dergelijke voorhang ook wenselijk zullen achten. Dat geldt indien het wetsvoorstel ook inhoudelijk gezien door een meerderheid in deze Kamer zou worden gedragen.

Daarmee kom ik bij een aantal inhoudelijke aspecten van de zaak. Een van de belangrijke vragen uit de eerste termijn die onbeantwoord is gebleven, is destijds gesteld door collega Holdijk. Hij heeft zeer nadrukkelijk gevraagd of het begrip "ernstig en blijvend letsel" wel voldoende houvast biedt, in de zin dat dit geen aanleiding zal geven tot procedures die wij immers met dit wetsvoorstel allemaal proberen te voorkomen. Leest men echter pagina 11 van de memorie van toelichting, dan is de onvermijdelijke conclusie dat er voor de duiding van het begrip "ernstig en blijvend letsel" bepaald geen hard and fast rules voor handen zijn en jurisprudentie op de loer ligt. Ik geef een, vrij lang, maar toch, citaat. "Dit betekent ten aanzien van het vereiste van ernstig en blijvend letsel dat dit mede moet worden beoordeeld in het licht van hetgeen het letsel betekent in termen van verlies voor de naaste. Anders gezegd, het letsel moet leiden tot een ingrijpende en blijvende verstoring van het leven zoals de gewonde dat ten tijde van de schadeveroorzakende gebeurtenis met de naaste had. De ernst van het medisch objectief vaststelbaar letsel of de mate van functionele invaliditeit van de gewonde zelf vormt daarvoor uiteraard wel steeds een zeer belangrijke aanwijzing, maar hoeft daarvoor niet in alle gevallen doorslaggevend te zijn, al mag worden aangenomen dat bij blijvend functioneel verlies van 70% of meer in de praktijk steeds sprake zal zijn van ernstig en blijvend letsel als in dit voorstel bedoeld.

## Van de Beeten

Daarnaast zullen zich gevallen kunnen voordoen waarbij de lichamelijke (of uiterlijk waarneembare) component van het letsel niet zo ernstig is als hierboven aangegeven en deze derhalve op zichzelf beschouwd geen aanleiding zal kunnen geven tot vergoeding van affectieschade, maar waarbij desalniettemin de combinatie daarvan met andere componenten van het letsel een zodanig verlies of ernstige verstoring van de mogelijkheid van wezenlijk persoonlijk contact tussen het slachtoffer en diens naasten meebrengt, dat van ernstig en blijvend letsel in de zin van het voorstel sprake moet worden geacht. Te denken valt aan coma, ernstige karakter- en gedragsveranderingen, het algeheel verlies van het vermogen tot spreken, ernstige afasie, ernstige aantastingen van de geheugenfunctie en ernstig of algeheel functieverlies van zintuigen. Hoewel bij de keuze voor de opzet van dit voorstel de wenselijkheid van beheersbaarheid en beperkte uitvoeringslasten voorop heeft gestaan, moet hierbij enige ruimte aan de rechter worden gelaten om alle omstandigheden van het geval in de overweging te betrekken. Zo is het bijvoorbeeld, hoewel algehele blindheid misschien als ingrijpender voor het dagelijks leven en als een ernstiger beperking dan algehele doofheid zal worden ervaren, niet wenselijk in de wet vast te leggen dat steeds het een wel en het ander niet tot vergoeding van affectieschade aanleiding geeft, omdat de consequenties van het verlies van een of meer zintuigfuncties per slachtoffer zeer kunnen verschillen." Het lijkt mij dat de jurisprudentie nog heel lang en uitvoerig zal kunnen debatteren over de vraag wat ernstig en blijvend letsel is als men deze beschouwing in de memorie van toelichting ziet.

In dit verband is het van belang dat er ook nog eens een niet onbelangrijke, tenminste psychische tegenstelling kan ontstaan tussen het slachtoffer enerzijds en de naasten anderzijds. Waar het slachtoffer zelf bijvoorbeeld nog steeds de hoop en de verwachting heeft niet blijvend ernstig gehandicapt te zijn, kunnen de naasten het standpunt innemen dat dit wél het geval is. Het is ook denkbaar dat het omgekeerde zich voordoet, maar dan gezien vanuit het perspectief van de verzekeringsmaatschappij. In het kader van de discussie over de schade van het slachtoffer, kan de verzekeraar zich op het standpunt stellen dat deze bijvoorbeeld minder dan 70% functioneel verlies ondervindt, waardoor ook de vergoeding van de affectieschade wordt meegetrokken in het steekspel over de mate en ernst van dat letsel. En wat te denken van de voorbeelden met betrekking tot doofheid of gezichtsverlies? Daar komt bij dat naarmate het financieel belang voor de verzekeraar groter is, omdat er meer naasten zijn die aanspraak zouden kunnen maken op een vergoeding, het voor de verzekeraar aantrekkelijker wordt om het standpunt in te nemen dat het letsel minder ernstig is dan het slachtoffer en/of de naasten stellen. Zolang dus niet door andere maatregelen de afwikkeling van schades in de praktijk aanzienlijk slachtoffervriendelijker is geworden, zou het onderhavige wetsvoorstel dus ook een tegengesteld effect kunnen hebben.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): De heer Van de Beeten is het waarschijnlijk wel met mij eens dat als een slachtoffer dood is er niet veel aan valt te nuanceren. Voor die categorie zal er niet zo'n groot probleem ontstaan.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Ik heb inderdaad gesproken over de situatie waarin sprake is van ernstig en blijvend letsel; bij een niet overleden slachtoffer dus.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Mij bekreep een beetje het gevoel dat het CDA hier voor elke oplossing een probleem weet te verzinnen. Ik denk dat de rechtspraak er namelijk niet zo heel erg verschillend over zal denken, gegeven de min of meer uitgekristalliseerde normering van schadeletsel. Voor smartengeld is jurisprudentie ontwikkeld. Denkt de heer Van de Beeten niet dat zich dat vrij snel zal vestigen, uiteraard met enige jurisprudentie? Zeker gezien de beperkte vergoeding die hiervoor moet worden uitgekeerd, kan er sneller overeenstemming komen tussen de verzekeraar en de naasten die een vergoeding willen hebben.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Laat ik vooropstellen dat als het wetsvoorstel alleen zou voorzien in affectieschade voor de beperkte kring van naasten zoals omschreven in de wet in het geval van overlijden, wij een ander debat zouden hebben. Ik constateer echter dat waar het ernstig en blijvend letsel uitdrukkelijk en blijvend is toegevoegd als grondslag voor aanspraak op affectieschade, er simpelweg een baaiert van problemen is gecreëerd. Dat is een keuze geweest van de regering bij het voorstel zoals het gedaan is, overigens op verzoek van de Tweede Kamer bij motie, zoals wij weten. Mevrouw Haubrich kan wel zeggen dat het in de praktijk allemaal mee zal vallen, maar ik ben niet zo optimistisch. Ik constateer dat de schade van het slachtoffer veelal aan de orde zal zijn in procedures bij de sector civiel vanwege de hoogte van het bedrag. Met deze bedragen, zeker als straks de competentiegrens naar € 25.000 is opgehoogd, zal de discussie zich bij de kantonrechter voltrekken. Voordat er dan een jurisprudentie is uitgekristalliseerd, krijg je ook nog te maken met uitspraken die wat betreft functieverlies tegengesteld kunnen zijn. De kantonrechter kan er anders over denken dan de sector civiel. Voordat dit allemaal is uitgekristalliseerd, denk ik dat wij veelal bij de Hoge Raad zullen zijn aanbeland.

Ik kan er bovendien op wijzen dat de Tweede Kamer dit zelf ook zo voorzien heeft, want de tweede nota van wijziging voorziet in een mogelijkheid om via algemene maatregelen van bestuur regels te stellen voor het begrip "ernstig en blijvend letsel". Minister Donner, die destijds het debat daarover met de Tweede Kamer heeft gevoerd, heeft moeten vaststellen dat hij het voorlopig niet wilde invullen omdat hij ook niet wist hoe hij dat zou moeten doen. Daarmee is, lijkt me, het bewijs wel geleverd dat wij te maken hebben met een mer à boire van mogelijke discussiepunten.

Ik ga verder met mijn betoog, voorzitter. Gaat het daarbij om een mogelijk tijdelijk effect, op langere termijn valt te verwachten dat met de introductie van dit wetsvoorstel het doel van de regering en kennelijk ook van het Nederlands Verbond van Verzekeraars niet wordt gediend. Dat doel is immers om te voorkomen dat door oprekking van het begrip "shockschade" in toenemende mate toch affectieschade via de rechtspraak zou worden geïntroduceerd. Terzijde merk ik op dat deze overwegingen getuigen van een opvatting over de verhouding tussen wetgever en rechterlijke macht die mij niet aanspreekt en het is dan ook een aspect waarop ik bij een andere gelegenheid zeker nog zal terugkomen, dit wetsvoorstel dan aanhalend. Voor dit moment is echter

## Van de Beeten

van belang dat mijns inziens het wetsvoorstel met een gedifferentieerd stelsel geen rustig bezit zal opleveren. De advocaten van slachtoffers van personenschade hebben naar aanleiding van het concept voor de algemene maatregel van bestuur er nadrukkelijk op gewezen dat uit het onderzoek "Slachtoffers en aansprakelijkheid" ofwel het al meer genoemde rapport-Akkermans, duidelijk blijkt dat velen een vergoeding van € 10.000 veel te laag vonden en nabestaanden bedragen noemden tussen de € 50.000 en de € 100.000. Voor nabestaanden wordt in de algemene maatregel van bestuur de vergoeding gemaximeerd op € 17.500, respectievelijk € 15.000, derhalve beduidend beneden de bedragen die in het onderzoek naar voren zijn gekomen. Men behoeft niet over profetische gaven te beschikken om te zien dat de discussie over de hoogte van de bedragen onverminderd door zal gaan de komende jaren en men steeds verder af zal raken van een symbolische genoegdoening die uitsluitend erkenning van leed ten doel heeft.

Datzelfde geldt voor de kring van de rechthebbenden. Ik noem nog maar eens enkele van die anomalieën, in navolging van mevrouw Broekers. Het ongeborn kind van een overledene heeft wel aanspraak op een vergoeding, zijn inmiddels niet meer thuiswonende meerderjarige kind niet. Het niet meer thuiswonende kind heeft ook geen aanspraak op vergoeding, terwijl hun stiefmoeder waarmee de overledene gehuwd is en die inmiddels niet meer thuis woont in verband met een aanstaande echtscheiding, er nog wel aanspraak op heeft. Denkbaar is dat naasten een affectieschadevergoeding krijgen, terwijl het slachtoffer geen volledige vergoeding van zijn materiële en immateriële schade krijgt, in welk geval, zo zegt de regering in het antwoord aan deze Kamer, het slachtoffer wegens ongerechtvaardigde verrijking zijn naasten zou moeten aanspreken op afdracht van de ontvangen affectieschadevergoeding. Ik noem situaties van co-ouderschap. Dan hebben we ook nog van doen met de redelijk gecompliceerde verhoudingen die zich bij draagmoeders en donorvaders voordoen, ongeacht of er sprake is van gelijkgeslachtelijke relaties of niet. Wie bij deze anomalieën stilstaat komt al snel tot de conclusie dat er dan maar een regeling moet komen waarbij er een ondergrens en een bovengrens wordt gehanteerd die in de rechtspraak nader zou moeten worden ingevuld. Als men tot die conclusie komt, raakt men natuurlijk wel heel erg ver van het oorspronkelijke voorstel verwijderd en is de deur van claimcultuur niet slechts op een kier gezet, maar simpelweg opengegooid.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Even terzijde: bent u van mening dat een donor gelijk te stellen is aan een vader?

De heer **Van de Beeten** (CDA): Dat hangt natuurlijk maar helemaal af van de kwalificatie die je daar dan weer aan geeft. Zie daar de discussie.

Voorzitter. Ik vervolg mijn betoog. En dat alles gebeurt dan, omdat, zoals de minister het in zijn brief van 20 februari nog weer eens formuleert, het geschokte rechtsgevoel van de naasten in zekere zin wordt verzacht doordat van de schadeveroorzaker een opoffering wordt verlangd. Wat mij het sterkste opviel in het rapport "Slachtoffers en aansprakelijkheid" en waarover ik ook uitvoerig in de vorige plenaire behandeling heb gesproken, is dat naasten en nabestaanden gelijkelijk zeer veel waarde hechten aan de manier waarop de

erkenning van hun leed zou worden geuit. In het systeem dat door het wetsvoorstel wordt voorgesteld is het een volmaakte illusie te denken dat in dit opzicht die naasten en nabestaanden tegemoetgekomen zullen worden. Uiteindelijk komt het er immers op neer dat straks de verzekeraar een briefje zal sturen aan de betrokkene waarin waarschijnlijk enkele tactvolle zinnen worden neergelegd en uiteindelijk het verzoek om het bankrekeningnummer op te geven waarop de affectieschadevergoeding zal kunnen worden overgemaakt. De dader staat hierbuiten, biedt geen enkele genoegdoening en uiteindelijk vindt er erkenning plaats via een gecollectiviseerde vergoedingsregeling, opgebracht door de premiebetalers.

Wat mij dan nog werkelijk stoort in de brief van de minister is het antwoord op mijn vraag over de problematiek van de naasten die hun partner of kind levenslang bijstaan als gevolg van een handicap en die daarvoor hun inkomensbron moeten prijsgeven of carrièreperspectieven opgeven. Het betreft hier de al meer genoemde wet inkomenschade naasten. Ik citeer het antwoord van de minister in zijn brief van 20 januari jongstleden letterlijk: "Zoals ik reeds in tweede termijn heb opgemerkt is een conceptwetsvoorstel dat voorziet in verruiming van de mogelijkheden voor derden om hun materiële schade zoals inkomenschade te verhalen, in consultatie geweest. Ik heb daarbij opgemerkt dat ik wilde wachten met daaraan een vervolg te geven totdat de behandeling van het wetsvoorstel affectieschade is voltooid. Nu die voltooiing in zicht is, zal dit conceptwetsvoorstel verder ter hand worden genomen. Het is, zo is mij gebleken, juridisch-technisch een ingewikkeld onderwerp waarbij nog een aantal lastige knopen moet worden doorgehakt."

Het komt er dus op neer dat een wetsvoorstel dat zowel menselijkerwijs gesproken als maatschappelijk gezien in veel grotere mate tegemoet zou komen aan het rechtsgevoel moet wachten op een wetsvoorstel dat beoogt een symbolisch karakter te hebben en in ieder geval minder zwaarwegend zou moeten worden geacht dan de problematiek van naasten die hun gehandicapte partner of hun gehandicapte kind zouden willen verzorgen. Ik moet zeggen dat ik voor de gekozen prioriteitstelling weinig waardering kan opbrengen als ik zie dat dit wetsvoorstel in februari 2003 is ingediend en wij dus al zeven jaar wachten op een wetsvoorstel ten aanzien van de inkomenschade van verzorgende partners of ouders.

Het mag duidelijk zijn dat de CDA-fractie in de brief van de minister van 20 januari 2010 geen aanleiding heeft kunnen vinden om het bij de tweede plenaire behandeling al door mij uitgesproken voorlopige oordeel te herzien. Integendeel, de algemene maatregel van bestuurconstructie zoals nu door de minister voorgelegd, heeft de twijfel slechts vergroot. Niettemin stelt mijn fractie vanzelfsprekend belang in de reactie van de minister op dit betoog en op hetgeen ik in de tweede plenaire behandeling al naar voren heb gebracht.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik heb het einde van uw betoog afgewacht. Met enige schroom zal ik toch een oneerbiedige vraag stellen. Ik acht u op juridisch gebied altijd hoog. Ik kan mij echter niet onttrekken aan het gevoel dat u bij tijd en wijle spijkers op laag water zoekt voor problemen die de rechtspraktijk allang heeft opgelost. De NVvR was voorstander van het wetsvoorstel



## Van de Beeten

en had er nauwelijks commentaar op. Zou u mij kunnen vertellen wat u nu werkelijk tegen dit wetsvoorstel hebt?

De heer **Van de Beeten** (CDA): Dat is het nadeel van een dergelijke gespreide behandeling. Dan moet ik u toch korthedshalve verwijzen naar datgene wat ik in de vorige plenaire behandeling heb gezegd. Ik heb toen heel nadrukkelijk vanuit een bepaalde mens-en-maatschappijvisie gezegd dat ik grote bedenkingen tegen dit wetsvoorstel heb op grond van onze christendemocratische beschouwing met betrekking tot het leven dat mensen leiden en het ongeluk dat hun kan overkomen en de wijze waarop je met mensen en met hun leed zou moeten omgaan. Het nu via verzekeringsmaatschappijen financiële genoegdoening geven, vind ik maatschappelijk gezien een tamelijk armoedige poging om aan leed van mensen tegemoet te komen.

□

Minister **Hirsch Ballin**: Mijnheer de voorzitter. Dank voor de opmerkingen in derde termijn, in het bijzonder voor de steun die door twee van de sprekers is uitgesproken en voor de stimulerende overwegingen van degenen die deze steun niet hebben uitgesproken.

Het wetsvoorstel heeft een lange geschiedenis. Het is ingediend in februari 2003 onder de verantwoordelijkheid van mijn ambtsvoorganger de heer Donner. Het gaat dus al drie kabinetten mee. Ik hoop dat de afhandeling nu van dit wetsvoorstel zal leiden tot aanvaarding ervan in deze Kamer. Ik denk namelijk dat dit van belang is. Daarmee doe ik uiteraard niets af aan datgene wat de heer Van de Beeten zo-even naar voren heeft gebracht over de wens om op een doorleefde manier te reageren op slachtofferschap en de gevoelens daaromheen. Wij weten tegelijkertijd dat het belangrijk is dat in het geval mensen in hun persoonlijke levenssfeer schade of leed wordt aangedaan, er een schadevergoeding tegenover kan staan, het liefst ook zonder lange procedures. Dat maak je niet beter met lang procederen. Daarvoor is dit wetsvoorstel goed en belangrijk. Ik zou het dus betreuren als dit wetsvoorstel ruim zeven jaar na de indiening, zou worden afgewezen.

Mevrouw Broekers heeft gevraagd of bij de rechter om een hoger bedrag kan worden gevraagd dan het bedrag dat is voorzien in de algemene maatregel van bestuur. Nee, dat is niet bedoeling. De bedoeling is inderdaad om, zij het met meer differentiatie dan aanvankelijk voorzien was – op dat punt meen ik ook volledig recht gedaan te hebben aan wat mevrouw Broekers eerder naar voren heeft gebracht – de bedragen te regelen in deze algemene maatregel van bestuur en om daarmee ook lange discussies over de hoogte van de bedragen te voorkomen. Ik zie dat ook als iets wat in het belang is van de slachtoffers. Een eis om een hoger bedrag zal dus door de rechter worden afgewezen. Er is geen recht op dat hogere bedrag.

De keerzijde van die vraag is of er ook personen kunnen zijn die uit de boot vallen. Nee, ook daarvoor is met deze regeling geen ruimte geopend. Dat betekent dat een weging van de intensiteit van de affectieve relaties wordt vermeden met de getroffen regeling. Natuurlijk onderken ik ten volle dat die verschillen er zijn. Mevrouw Broekers heeft dat ook naar voren gebracht met een sprekend voorbeeld. Daar staat tegenover dat discussies over de mate waarin affectieve gevoelens

bestaan in rechte ook wel een erg onaangenaam karakter kunnen aannemen. Daarom lijkt het me beter om het te houden bij deze benadering dan om daarover discussies te krijgen.

Helaas heeft zich pas weer een huiveringwekkend geval voorgedaan waarin een vader een kind heeft vermoord. Daarvoor geldt artikel 6, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek. Dat sluit uit dat er aanspraak is op vergoeding.

Daarbij hoort de vraag van mevrouw Broekers of voldoende rekening wordt gehouden met individuele gevallen. Op dit punt zou ik het rapport Slachtoffers en aansprakelijkheid erbij willen nemen, waaruit blijkt dat naast een voorkeur hebben voor een wijze van vaststelling van het bedrag waarop zij aanspraak maken die rekening houdt met hun individuele omstandigheden, maar ook dat naast menen dat een lastige discussie over de hoogte van het bedrag hun verwerking in de weg zal staan. We hebben geprobeerd die twee met elkaar te verenigen. Ik onderken ten volle dat daar een zekere spanning tussen is. Ik meen dat wij dat op een redelijke manier doen met de vaste bedragen en de differentiatie die zijn neergelegd in de algemene maatregel van bestuur.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Voorzitter. Ik begrijp het antwoord dat de minister heeft gegeven. Bij die individuele omstandigheden ben ik gekomen met het voorbeeld van de moeder die een hechte band heeft met het kind, terwijl de vader ongeveer bij de geboorte verdwenen is, het kind nooit meer gezien heeft en aanspraak zou kunnen maken op die vergoeding, als het kind door een geweldsmisdrijf is overleden. Dat zou juist veel meer pijn toebrengen aan de moeder dan dat zij die affectieschade vergoed krijgt. Het is natuurlijk dubbel erg dat degene die zich niets gelegen heeft laten liggen aan dat kind, ook dat geld krijgt. Ik zeg niet dat dit voor iedereen zal gelden, maar dat zou dus kunnen gebeuren. Mijn vraag is of het in zo'n geval mogelijk is om de affectieschade niet toe te kennen aan de vader die na de geboorte met de noorderzon is vertrokken. Ik begrijp uit het antwoord van de minister dat dit niet mogelijk is en dat die persoon ook die affectieschade vergoed kan krijgen. Dat klopt, meen ik.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Misschien kan de minister aanvullend ook de vraag over de matiging beantwoorden. Als artikel 109 onverkort van toepassing is, zou hier een reden kunnen liggen voor de rechter om de schadevergoeding aan de vader die geen contact had te matigen.

Minister **Hirsch Ballin**: Ja, ik zal die vraag er graag bij betrekken. Het antwoord op de vraag van mevrouw Quik is: ja, dat kan. Artikel 109 biedt inderdaad de mogelijkheid tot matiging als toekenning in strijd is met de redelijkheid en de billijkheid. In die situatie kan ook voorzien worden in de door mevrouw Broekers geschetste schrille spanningen. Als de situatie zich niet voordoet dat wij in die mate kunnen spreken van onredelijkheid dat artikel 109 van toepassing is, dan zit er natuurlijk een keerzijde aan. Je moet er toch eigenlijk niet aan denken dat de mate van gehechtheid aan een kind het voorwerp wordt van langdurige discussies ter zitting. Mevrouw Broekers geeft een extreem voorbeeld. Dan kan artikel 109 van belang zijn, zoals mevrouw Quik

## Hirsch Ballin

naar voren brengt. Als dat zich niet voordoet, moeten we de rechter ook helemaal niet vragen om daarover in discussie te gaan met partijen, dunkt me.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Een beroep op matiging op basis van artikel 109 kan alleen maar desgevorderd. Dat kan de rechter niet ambtshalve. Wie moet dat dan naar voren brengen? Dan zou de moeder zich eventueel in de procedure moeten voegen om dat beroep te doen of de verzekeraar ertoe aanzetten om dat te doen. Dat leidt ook weer tot allerlei rare situaties.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Voorzitter. Ik wilde exact dezelfde opmerking maken als de heer Van de Beeten.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Ik heb toch goed begrepen dat het gaat om naasten die in gezinsverband samenleven?

Minister **Hirsch Ballin**: Daarvoor gelden de bepalingen die u vindt in de wettelijke bepalingen. Daar wordt uiteraard niets aan afgedaan door wat ik net zei. Een beroep op artikel 109 moet inderdaad door partijen worden gedaan. Als daar een beperking in zit, geeft dat inderdaad het uitzonderlijke karakter daarvan aan. Als er een zekere verontwaardiging ontstaat bij degenen die bij de procedure betrokken zijn over een extreme situatie, is niet uitgesloten dat er een beroep kan worden gedaan op de beperking uit de redelijkheid en de billijkheid. Doet die situatie zich niet voor, dan is het maar goed ook, zou ik zeggen, dat er niet een discussie ontstaat voor de rechter over de mate waarin iemand van het slachtoffer heeft gehouden.

Mevrouw Broekers heeft ook een vraag gesteld over de Letselschade Raad. De Letselschade Raad werkt aan het opstellen van een richtlijn voor de wijze van aanbieden van affectieschade. Ik verwacht dat die richtlijn deze zomer gereed is. In de Letselschade Raad zijn zowel verzekeraars als slachtoffers vertegenwoordigd. De Letselschade Raad is bij uitstek in staat vast te stellen hoe affectieschade wordt aangeboden. Ik kan mij voorstellen dat de Letselschade Raad richtlijnen geeft voor bijvoorbeeld de brief waarbij de affectieschade wordt aangeboden.

De vraag of de regeling standhoudt in het licht van het Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden beantwoord ik bevestigend. Dat had mevrouw Broekers waarschijnlijk ook al vermoedt, want anders zou ik het wetsvoorstel hier niet verdedigen. Het recht op schadevergoeding ontstaat en wordt geregeld door dit wetsvoorstel. Zoals ik in de stukken uiteen heb gezet, hebben de lidstaten een margin of appreciation bij de manier waarop de hoogte daarvan wordt bepaald. Dat is uitgewerkt en gedifferentieerd in de voorgestelde bepaling in het Burgerlijk Wetboek en de algemene maatregel van bestuur.

Ten slotte de vraag van mevrouw Broekers over de evaluatie. Die evaluatie kan natuurlijk ook leiden tot iets anders dan de aanpassing van de modaliteiten van affectieschade. Als bij een evaluatie zou blijken dat de regeling een fiasco is enzovoort, wat ik absoluut niet verwacht, dan kan uiteraard degene die daarvoor verantwoordelijk is, hetzij van regeringszijde, hetzij door een initiatiefvoorstel, ertoe overgaan om de regeling ongedaan te maken of nader te wijzigen.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Ik heb ook de vraag aan de minister gesteld of hij nog eens helder wil maken of iedere naaste of nabestaande recht heeft op het maximale bedrag of dat het maximale bedrag gelijkelijk verdeeld moet worden tussen de mogelijk rechthebbenden.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik ga even terug naar de vraag, die ik blijkbaar over het hoofd heb gezien. Ik moet bekennen dat ik deze vraag nu even niet in de uitgeschreven tekst van mevrouw Broekers kan terugvinden.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Die staat aan het eind van de paragraaf waar een 3 voor staat: in dit verband zou ik van de minister toch eens heel duidelijk willen vernemen of ... Hebt u mijn tekst?

Minister **Hirsch Ballin**: Ja, ik zie het nu staan.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Ik had nog een andere vraag waarop ik graag een antwoord van de minister wil krijgen, namelijk of het de bedoeling is dat de affectieschade niet contractueel kan worden uitgesloten en niet aan stringente voorwaarden kan worden gebonden. Het zou natuurlijk vreemd zijn als de verzekeraars vervolgens affectieschade uitsluiten van verzekeringen. Dat is niet ondenkbaar, want ik las onlangs in de krant dat verzekeraars in het jaar 2000 naar aanleiding van problemen als gevolg van seksuele intimidatie in katholieke instellingen claims hebben uitgesloten die daarop betrekking hebben.

Minister **Hirsch Ballin**: Wat uw eerste vraag betreft: iedere naaste heeft recht op het volledige bedrag. De situatie die u met uw tweede vraag naar voren brengt, zou contractueel heel bijzonder zijn. Dat zou immers betekenen dat in de verzekeringsovereenkomst als het ware een bepaling zou moeten meerijden die ten gunste van een derde een beperking stelt aan het aan het Burgerlijk Wetboek ontleende recht op schadevergoeding. Ik verwacht geen pogingen van de verzekeraars om zulke merkwaardige bepalingen op te nemen. Dat zou immers als het ware buiten hun contractuele relatie om gaan. Dat zou een bizarre constructie zijn. Ik zou de verzekeraars er ook niet van willen verdedigen dat zij dit soort bizarre constructies willen opnemen.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Ik heb de minister zojuist horen zeggen dat iedere naaste recht heeft op het maximale bedrag. Dat zou kunnen betekenen dat in een gezin bestaande uit ouders en bijvoorbeeld vier minderjarige kinderen, als een van die kinderen iets verschrikkelijks is overkomen, alle gezinsleden recht hebben op het maximale bedrag dat in de AMvB wordt genoemd. Daarbij zou het zo kunnen zijn dat het slachtoffer zelf, dat in leven is gebleven maar wel ernstig en blijvend letsel heeft opgelopen, als immateriële schadevergoeding een veel kleiner bedrag krijgt dan de affectieschade die de overige gezinsleden gezamenlijk krijgen.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik zou willen wijzen op het bepaalde in het zesde lid van de voorgestelde bepaling. Dat stelt daar grenzen aan. Die grenzen moeten dus in acht worden genomen. Misschien wil mevrouw Broekers dat hierbij betrekken.

## Hirsch Ballin

De **voorzitter**: Nog een interruptie van mevrouw Quik en dan mogen we toch wel vragen om het aantal interrupties zeer te beperken.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Op dit moment is er geen maximum opgenomen in de AMvB. Op dit moment kunnen alle gezinsleden dus het volledige bedrag claimen dat hun volgens de AMvB toekomt.

Minister **Hirsch Ballin**: Vandaar mijn antwoord aan mevrouw Broekers, maar als daardoor onredelijke resultaten zouden ontstaan, kan alsnog gebruik worden gemaakt van de mogelijkheden van het zesde lid van de voorgestelde bepaling in het Burgerlijk Wetboek.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ja, maar dan moet u een nieuwe AMvB maken. Zonder dat kan het niet.

Minister **Hirsch Ballin**: Dan zullen wij die ook voorhangen, maar daar kom ik straks op terug.

Mevrouw Quik vroeg of de hoogte van de bedragen en de ervaringen worden meegenomen in de evaluatie. Dat geldt bijvoorbeeld ook voor dit onderdeel. Bij de evaluatie zal worden nagegaan of met de wet en de bedragen wordt voldaan aan de doelstellingen van het wetsvoorstel. De hoogte van de bedragen en de ervaringen in de rechtspraak zullen daar dus deel van uitmaken.

Hoe verhouden de bedragen zich ten opzichte van de bedragen in andere landen? Zoals bekend werd oorspronkelijk gedacht aan een vast bedrag van € 10.000. Uit het rapport Slachtoffers en aansprakelijkheid blijkt dat dit bedrag door de meerderheid van de naasten niet als ongepast werd ervaren. De voorgestelde bedragen zijn wat hoger dan dit voorgenomen bedrag. Daarbij hebben wij ook gelet op vergelijkingen en ervaringen. Bij overlijden zijn de bedragen € 17.500 voor partners, ouders en kinderen en € 15.000 voor andere gerechtigden. Bij ernstig en blijvend letsel zijn de bedragen € 15.000 voor partners, ouders en kinderen en € 12.500 voor andere gerechtigden.

Dan de vragen van mevrouw Quik over invoering van een maximaal bedrag en de voorhang daarvan. Zoals ik zojuist al zei: dat is op dit moment niet mijn bedoeling, maar het is niet uitgesloten dat dit in de toekomst nodig blijkt. Dan zou dit moeten worden voorgehangen.

Dan de vraag of naast rechtspraak in de strafsector ook kan worden gedacht aan mediation. Er is op dit moment nog geen betrokkenheid van de strafsector bij het project Mediation naast rechtspraak. Dat is een civiel project. Ik heb in een ander verband, bij de afronding van de projecten op dit terrein, gezegd dat ik mediation op dit terrein niet uitsluit. Dat gaat volgens mij in dezelfde richting als de gedachte van mevrouw Quik. Er zijn wel initiatieven. Ik wijs ook op de implementatie in de Wet schadefonds geweldsmisdrijven van het kaderbesluit over de positie van het slachtoffer in strafrechtelijke procedures. Vooraf vindt daarbij bemiddeling plaats ten behoeve van de schadevergoeding. Daarnaast is er achteraf het herstelgesprek als mogelijkheid. Ik dank mevrouw Quik dus voor haar steun aan de hoofdlijn. Ik hoop dat ik haar resterende vragen daarmee heb beantwoord.

Ik dank ook mevrouw Haubrich voor haar steun aan het wetsvoorstel. De Letselschaderraad is bezig met het opstellen van een richtlijn; ik heb daar al iets over

gezegd. De verwachting is dat die richtlijn in de zomer gereed is. Ik hoop dat de advisering van de Raad van State over de AMvB ook tot geruststelling van mevrouw Broekers en de heer Van de Beeten strekt. De Raad van State was zonder voorbehoud positief. De Raad van State heeft geadviseerd om overeenkomstig het wetsvoorstel te besluiten.

Dan de vraag wanneer het wetsvoorstel inzake inkomensschade voor naasten komt. Een conceptwetsvoorstel dat voorziet in verruiming van de mogelijkheden voor derden om hun materiële schade, zoals inkomensschade, te verhalen, is in consultatie geweest. Het is volgens mij aan een nieuw kabinet om op dit punt een keuze te maken. Vanzelfsprekend moet dan ook het aansprakelijkheidsrecht in brede zin worden gezien, zodat een goed afgestemd systeem of fundament behouden wordt.

Mevrouw Haubrich vroeg ook wat ik kan toezeggen over de jaarlijkse indexering van de bedragen. Over vijf jaar vindt de evaluatie plaats. Dan zal dus ook hiernaar moeten worden gekeken. Ook de vraag of indexering gewenst is, zal een onderdeel van de evaluatie moeten zijn. Ik kan niet volstrekt uitsluiten dat daar, bij zeer bijzondere ontwikkelingen in de koopkracht, eerder naar moet worden gekeken, maar voorlopig ga ik ervan uit dat de termijn van vijf jaar redelijk is.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Dit verbaast mij enigszins. Ook uit het betoog van de heer Van de Beeten bleek dat de mogelijkheid van een AMvB juist is opgenomen in de veronderstelling dat daarmee indexering van de schadevergoedingsbedragen zou kunnen plaatsvinden. Dan vind ik het bijzonder als wij nu, nadat gebleken is dat er erg sprongsgewijze verhogingen zijn als je hier vijf jaar mee wacht, een evaluatie nodig hebben om te bezien of je dat bedrag zou moeten gaan indexeren. Dat was juist de bedoeling van het opnemen van de AMvB. Dit lijkt eerder een stap achteruit dan dat u de mogelijkheden van de AMvB ten volle benut. We hadden immers bedacht dat wij zouden gaan indexeren maar wij zetten nu een stap terug, want wij gaan over vijf jaar bekijken of dat eigenlijk wel nodig is.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik laat de opmerking van mevrouw Haubrich even op mij inwerken. Dat lijkt mij het beste om recht te doen aan de portee ervan.

Dan de vraag waarop de verwachting gebaseerd is dat de Letselschaderraad snel met een goed resultaat zal komen. De Letselschaderraad is hier al een tijdje mee bezig. Zowel van de belangenbehartigers van de slachtoffers als van de verzekeraars hebben wij positieve reacties gekregen. Zij roepen ook op tot een snelle invoering van het wetsvoorstel. Dat gevoel bestaat dus zowel in de verzekeringswereld als bij de organisaties van de slachtoffers. Er wordt nu gewerkt aan een aanbeveling voor de werkwijze hiermee. Van de verzekeraars heb ik vandaag nog vernomen dat zij verwachten dat deze aanbeveling nog deze zomer gereed zal zijn. Ik verwacht dus dat hieraan een spoedig en goed vervolg kan worden gegeven. Ik ben het met mevrouw Haubrich eens dat het Nederlandse systeem, met een volgens velen in vergelijking tot de VS terughoudender benadering van dit soort onderwerpen, leidt tot een beheerste uitwerking van de wettelijke mogelijkheid. Ik heb dus eigenlijk met instemming geluisterd naar wat

## Hirsch Ballin

mevrouw Haubrich over dit onderwerp zei. Ik heb overigens veel van het betoog van mevrouw Haubrich met instemming beluisterd.

Ik kom nu op het betoog van de heer Van de Beeten. Hij vroeg zich af in hoeverre de wet een grondslag biedt om met individuele omstandigheden rekening te houden. Hij had aan de vorige termijn van de behandeling het gevoel overgehouden dat de wet eerst op een of andere manier genovelleerd zou moeten worden voordat wij zouden kunnen overgaan tot dit systeem. Ik zie dat anders. De grondslag voor de algemene maatregel van bestuur is toereikend. Wij hebben die benut om conform de voorafgaande behandelingen in deze Kamer een differentiatie aan te brengen. Dat is een differentiatie die binnen redelijke grenzen blijft, ook rekening houdend met de onwenselijkheid van te veel discussies over de affectieve kwaliteit van relaties in de rechtszaal. Uit het feit dat de Raad van State een zonder voorbehoud positief advies heeft uitgebracht, is af te leiden dat er geen bedenkingen bestaan tegen de wettelijke grondslag hiervan. Ik zie dus geen reden om nu op of een of andere manier de onderliggende wettelijke bepalingen weer te gaan wijzigen.

Je zou je zelfs kunnen afvragen wat zo'n wetswijziging zou moeten inhouden. Dat zou wellicht een voorhangprocedure kunnen zijn. Als de regering hier echter bij de openbare behandeling heeft toegezegd dat er voorhang plaatsvindt, is dat een toezegging. Mocht een opvolger ooit op de gedachte komen dat hij of zij zonder voorhangen kan weggkomen bij deze Kamer bij het wijzigen van de algemene maatregel van bestuur, zal die zich moeten realiseren dat dit afwijkt van een toezegging aan deze Kamer. Deze opvolger zal aan deze Kamer dan moeten schrijven dat hij of zij van plan is om zonder voorhangen de algemene maatregel van bestuur te wijzigen. Ik weet wel wat die opvolger of opvolgster dan te wachten staat. Ik denk dat de Kamer hiermee eigenlijk heeft gekregen wat werd gewenst, namelijk een voorhangprocedure.

De heer Van de Beeten vroeg ook of het begrip ernstig en blijvend letsel voldoende houvast biedt. Dat is het geval. De rechter geeft ook in andere contexten dan dit wetsvoorstel invulling aan dit begrip. Invaliditeit is een belangrijke aanwijzing dat er sprake is van ernstig en blijvend letsel. Daarbij kan de rechter zich baseren op een medisch advies. Een advies dat aangeeft dat nog niet duidelijk is of het letsel blijvend is, zal normaliter voorkomen. De naasten zullen wachten op voldoende duidelijkheid over het blijvende karakter van het letsel.

De vraag is of er discussies zullen ontstaan over de kring van gerechtigden. Het wetsvoorstel geeft met zoveel woorden aan wie tot de kring van gerechtigden behoren. Daardoor worden discussies over wie tot die kring behoren juist voorkomen. Ik heb daar net in antwoord op de vragen van mevrouw Broekers een paar opmerkingen over gemaakt.

De heer Van de Beeten had een ongelukkig gevoel bij de vergelijking met andere wetgevingsprojecten. Als je het zo leest als hij heeft gedaan, kan ik mij dat wel voorstellen. Hij zal echter wel begrijpen dat ik het niet op deze kan hebben bedoeld, ook gezien de gevoelens van betrokkenen. Ik denk dat ik er goed aan doe om de prioritering van de wetsvoorstellen op dit terrein nadrukkelijk onder de aandacht te brengen bij de start

van een nieuwe kabinetsperiode. Dat zeg ik graag toe. Ik heb al een toezegging gedaan over het voorhangen.

Nu ik hier nog sta en nog verder heb kunnen nadenken over de opmerking van mevrouw Haubrich, zeg ik haar graag toe dat wij de kwestie van de indexering, afhankelijk van de behoeften die er zullen zijn en de mate waarin de koopkracht in Nederland zich ontwikkelt, zo nodig eerder onder ogen zullen zien.

Ik hoop dat ik degenen die van zins waren het wetsvoorstel te steunen niet van mij heb vervreemd met mijn antwoorden en dat ik degenen die van zins waren om hun kritische instelling ten opzichte van het wetsvoorstel te handhaven in voldoende mate tot andere gedachten heb gebracht met mijn toezeggingen en ze ertoe heb gebracht om er nog een keer over na te denken en tot een positieve conclusie te komen.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Gelet op de behandelduur van dit wetsvoorstel, mag ik aannemen dat iedereen gedegen heeft nagedacht over de overwegingen. Ik zie dat er toch behoefte is aan stemming over dit wetsvoorstel. Ik stel voor dat wij volgende week stemmen over dit wetsvoorstel.

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.